

مركز مساواة
מרכז מוסאוא
Mossawa Center

הערות על התוכנית הלאומית לחינוך - דוח דוברת

אמין פארס – מנהל היחידה הכלכלית חברתית

יוני 6, 2004

1. הקדמה:

שיפור רמת החינוך לאוכלוסיה הערבית והשגת שוויון בקיום מערכת חינוך ציבורית ואיכותית נחשבים לחלק ממטרות מרכז מוסאוא החשובות. מרכז מוסאוא רואה במערכת חינוך איכותית ושוויונית לכל אזרחי המדינה ללא הבדל גזע, מין ודת כאחד התנאים לקיום חברה מודרנית ודמוקרטית. ראייה זו מבוססת על האמנות הבינלאומיות לזכויות האדם והילד, חלק מאמנות הללו הוזכרו ע"י כותבי הדוח.

דוח דוברת מציין כי צמצום הפערים בחינוך נחשב לאחת המטרות העיקריות של התוכנית הלאומית החדשה שלשמן הממשלה צריכה לפעול.

על אף הצהרת הכוונות החיובית, שהוגי התוכנית מציינים ביותר ממקום וביותר ממישור אחד בדוח התוכנית החדשה על פי הדוח לקויה בחסרונות עיקריים מנקודת מבט החינוך הערבי.

יש לציין בהתחלה כי על מנת להעריך את התוכנית באם היא מסוגלת להשיג את היעדים החשובים מנקודת מבט האוכלוסיה הערבית, צריכים לבדוק את הכלים והמנגנונים שהתוכנית מציעה ברמה האופרטיבית להשגת יעדים הללו ולא ברמת ההצהרות. אנו מדגישים נקודה זו לאור העובדה כי בשנים האחרונות אושרו ע"י הממשלה מספר תוכניות לקידום החינוך הערבי אך, תוכניות הללו לא יושמו במלואן או לא יושמו בכלל.

מצב החינוך הערבי הנחות גם בהשוואה לרמת החינוך במגזר היהודי, מחייב תשומת לב מיוחדת שאינה באה לידי ביטוי בתוכנית החדשה לפי דוח דוברת.

בהיותה תוכנית לאומית הבעיות שאתן התכנית מתמודדת והאמצעים שהתוכנית מציעה לוקחים בחשבון מצב החינוך במדינה בכלל.

צורכי החינוך הערבי, הבעיות המיוחדות והאמצעים המיוחדים הדרושים להתמודד עם הצרכים של החינוך הערבי אינם מטופלים כראוי במסגרת התוכנית.

כאן נציין מספר הערות עיקריות וראשוניות על תוכנית דוברת ונתמקד בסוגית חלוקת המשאבים שהתוכנית מציעה.

مركز مساواة
מרכז מוסאוא
Mossawa Center

2. כי לכל ילד מגיע יותר – צודקים אבל !!

א. השאלה העיקרית שאנו מעלים, ובאמצעותה אנו בוחנים את התוכנית: **האם תוכנית חדשה זו מציעה כלים אופרטיביים ויעילים להתמודד עם מצב החינוך הערבי בצורה שתבטח העלאת רמת החינוך בקרב האוכלוסיה הערבית ובאמצעותו תביא לידי שיפור מעמדה הכלכלי והחברתי במדינה ?**

ב. לפי דעתנו, שיפור רמת החינוך ועליה למסלול צמצום פערים בהישגים בין שתי האוכלוסיות הערבית והיהודית מחייב נקיטת הצעדים המעשיים הבאים:

1. סגירת פערים ומילוי החסר בצרכים של החינוך הערבי שהצטברו במהלך 56 שנים, במיוחד במישור תשתיות החינוך ובעיקר בינוי כיתות.

2. הקצאת משאבים מרוכזים תוך תקופה קצרה לטיפול במוקדי וגורמי החולשה בקרב התלמידים הערבים בכל הדרגים כולל הקצאת משאבים לעידוד הלימודים העל תיכוניים וזאת, במטרה להעלות את רמת ההישגים בצורה משמעותית,

3. בנוסף, ליישום שיטת התקצוב הדיפרנציאלי.

שלושת הצעדים הללו כחבלה אחת יבטיחו נקודת זינוק גבוהה יותר לסגירת הפערים גם בהישגים במקביל לחלוקה הדיפרנציאלית – החלש יותר יקבל "דחיפה" משמעותית ו"זריקת" עידוד כהתחלה ועל פני זמן יקבל משאבים יותר, כדי להבטח סגירת פערים בפרק זמן קצר יחסית.

חשוב לציין כי בהעדר אמצעים להגבהת רמת הזינוק הנמוכה מאוד היום,

של החינוך הערבי, והעלאתו מרמה זו למסלול סגירת פערים, הרי חלוקת משאבים דיפרנציאלית - שהתוכנית מציעה אותה - לא תצליח לסגור פערים וייקח לה הרבה זמן לחולל שינוי חיובי ומשמעותי בהישגים בחינוך הערבי.

התוכנית אינה מציעה חבילה זו.

התוכנית מדברת על צמצום פערים ולא על סגירתם ומדגישה את הצורך באימוץ צמצום הפערים בין שני המגזרים כעיקרון מנחה בעת חלוקת המשאבים ולא סגירת הפערים.

החלק המעשי בתוכנית הלאומית אינו משקף את ההצהרות הטובות שלה בפרק החזון והמטרות.

ג. הוגי התוכנית מציעים שיטת תקצוב וחלוקת משאבים שתשרת את מטרות התוכנית.

מנקודת מבטנו ולאור דברים שהזכרנו קודם חשוב לציין את החיסרון בשיטה המוצעת:

התוכנית מציעה:

مركز مساواة

מרכז מוסאוא

Mossawa Center

- תקציב ההוראה בגנים ובבתי-ספר יוקצה באופן דיפרנציאלי לפי תלמיד. סולם התקצוב יעניק העדפה ניכרת לתלמידים מאוכלוסיות חלשות. התקצוב הדיפרנציאלי יורחב לכל שלבי החינוך בהתאם לתנאים המיוחדים לכל שלב חינוך, אולם תחולתו של כל אחד מסולמות התקצוב תהיה אחידה ושוויונית בכל הארץ ובכל מוסדות החינוך השייכים לחינוך הציבורי.

כאן ברור שאין התייחסות לחובת מילוי הצרכים והחוסר המצטבר של מערכת החינוך הערבי במטרה לצמצם ולסגור פערים.

ד. בנוסף לכך ניסיון העבר מלמד שעיקרון שוויוני ניתן לרוקן אותו מהמשמעות החיובית ע"י הכנסת אילוצים שאינם אובייקטיביים ולא אונברסאליים בעת יישום העיקרון המנחה כפי שקרה בעת יישום דוח שושני בבתי הספר היסודיים – כגון הכנסת קריטריונים מעדיפים את הישובים היהודים לפי חלוקה לא הוגנת לאזורי עדיפות לאומית ואפליה ברורה לרעה של ישובים ערבים.

ה. התוכנית מציעה חלוקה מחדש של תקציבי החינוך כביטוי לשינוי המבני והארגוני במערכת הניהול והתפעול: הקמת אשכולות ומנהלות, ביטול חטיבת הביניים וחלוקת תקציבים 90% למימון גני הילדים ובתי הספר ו-10% הוצאות ניהול ותקורה....

אנו רואים בפתיחת התקציב לחלוקה מחדש הזדמנות מתאימה לחלוקה מחדש של המשאבים בצורה שתבטיח את היעדים שהזכרנו קודם – לדעתנו חלוקת משאבים מחדש חייבת לקיים לא רק שוויוניות אלא גם תבטח העלאת נקודת הזינוק של החינוך הערבי כפי שצינו.

ו. בנוגע להקצאת משאבים לבניה, התוכנית מציעה שוב תוכנית רב שנתית:

- תיבנה על-ידי משרד החינוך, הרשויות המקומיות ומשרד האוצר תוכנית רב-שנתית לסגירה מלאה של פערי הבינוי וההצטיידות בכל הארץ ובכל המגזרים, ובמיוחד במגזר הערבי ובמוסדות חרדיים מרובי תלמידים.

במהלך חמש השנים האחרונות אומצו ואושרו ע"י הממשלה מספר תוכניות האחרונה בהן היתה תוכנית ה-PFI אשר לא יושמו או יושמו באופן חלקי בלבד.

כל שנה הרשויות המקומיות הערביות ומנהלי מערכת החינוך הערבי ברשויות עומדים בפני בעיות של פתיחה לא סדירה לבתי הספר בישובים הערבים בכל האזורים אך במיוחד בנגב. דאגה זו אינה פוסחת עליהם גם בשנה זו.

לפי הערכתנו קיים מחסור היסטורי של לפחות 2500 (אלפיים וחמש מאות) כיתות לימוד וגני ילדים שיש לבנות אותם באופן מיידי.

כמול צורך מיידי זה התוכנית מציעה גיבוש תוכנית רב שנתית נוספת.

ז. כתוכנית אסטרטגית שאמורה לחולל שינויים מרחיקי לכת מן הראוי לתחום אותה ביעדים כמותיים כאינדקאטורים להצלחת יישומה וזאת, בנוסף ליעדים האיכותיים שיש להבטח אותם

مركز مساواة

מרכז מוסאוא

Mossawa Center

ע"י הצעת מערך בקרה וניהול יעילים בהתחשב בצרכים הייחודיים של החינוך הערבי וע"י הצעת כלים מתאימים לגיבוש תוכניות ותכנים המתאימים לצרכיה של מערכת החינוך הערבי.

חלק מהיעדים הכמותיים שיש להגדירם בצורה כמותית גם כן ולפי לוי"ז ברור ומחייב נזכיר כאן :

- צמצום הנשירה
- החלת לימודים בטרום חובה לכל הילדים בגיל 3-4
- העלאת ההישגים במקצועת בסיסיים וחשובים כגון שפה ערבית, אנגלית ומתמטיקה
- העלאת אחוז הניגשים לבחינת הבגרות
- העלאת אחוז הזכאים לתעודת בגרות
- חיזוק הלימוד הטכנולוגי
- העלאת אחוז הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה
- חיזוק כיווני לימודים מתאימים לדרישת השוק

ח. חשוב לציין שלאור הבעיות המיוחדות של החינוך בקרב האוכלוסיה הבדואית בנגב ובעיקר בכפרים הבלתי מוכרם היה חשוב שצוות המשימה הלאומית והתוכנית יקצה התייחסות מיוחדת ובפרק נפרד כלים לפתרון בעיות החינוך הבדואי בנגב.
לפי עיקרון האחראיות לכל ילד ו- No Child Left Behind, עיקרון זה צריך ליהנות ממנו אחרון הילדים החי בכפר הכי נדחה בנגב.